

МИРКО ДЕМИЋ

ДОК СВЕЋА НЕ ДОГОРИ

Дошла сам ти на гроб, драга моја, да упалим ову свећу и да, док се њен пламен буде узвијао ка небу, испричам своју муку, коју ти никад нисам рекла, муку која је помало и твоја. Палим воштаницу и теби и себи, или бар оном делу мене који је отишао са тобом, а делиле смо га. Не зато да бих ти њоме осветлила пут кроз оностране мракове, како се верује, већ да бих овим жаром, ко врхом пламеног копља, пробила бескрај равнодушности коју свака смрт увећава.

Нисам ти дошла на гроб да бих потврдила твоју смрт, већ да бих те питала – против кога ћу сад да живим?

Преварићеш се уколико помислиш да је овај разговор неравноправан, водећи се околности што сам ја сада *овде*, на површини, а ти *доле*, под земљом, што ја тобоже живим, а ти тобоже мртвујеш. Надам се да ће управо та неравноправност и једну и другу лишити обзира, на неки зауман начин нас изједначити, постављајући у исту раван моју реч са твојим ћутањем. Јер, и једно и друго је лишено значаја, пошто је рат међу нама окончан без победнице, ако је у њему нечег таквог могло бити.

Сама знаш да су наши неспоразуми почели даном твоје удаје. Или ми се само тако чини? Дотад сам била сигурна да смо нас две – *једно*. Да, дуго смо биле преблизу једна другој и од те близине смо изгореле. Већ првог дана у школи смо селе у исту школску клупу, остављене да научимо све мудрости овог света. Сада, кад ниједној од нас то сазнање не треба, могу да се вајкам како није добро прилазити преблизу другој особи, јер ће по одвајању болети и њу и нас.

Колико си ти била срећна, толико сам ја била очајна. Не из љубоморе, јер ми се твој муж никад није свиђао, већ због спознаје да

те губим као другарицу, да си изабрала неког ко ти је пречи и ближи од мене. Већ чујем како ме питаш постоји ли мушкарац који се мени свиђа. Одговарам ти да не знам. Можда и постоје такви мушкарци, али њима се обично нисам допадала. Ти би, колико те познајем, на ово уз осмех рекла да постоје, али су већ ожењени, неки чак и умрли.

Очигледно да сам овим светом ходила у контраритму, да сам на судбоносне сусрете увек каснила, скретала на погрешном раскршћу и кретала у погрешном правцу, пожуривала кад је требало успоравати, гледала отворених очију кад је требало сневати.

Свет који си изабрала почео је да ме опкољава са свих страна и нагони да му се потчиним и тако му служим. Отад сам почела да се ограђујем отровом презира и жаокама цинизма, јер друге одбране нисам имала.

Упркос доброј вољи, нисам могла да се претворим у уво и слушах твоје бескрајне тираде о мужу, његовим навикама, брачним обавезама, ситној деци коју си убрзо изродила, њиховим болестима и хировима, твојим и мужевљевим родитељима. Јер, само си ти причала. Трбало ти је уво које ће да те слуша, а не ја и разговор са мном. Потребу за разменом мисли ваљда си задовољавала са мужем.

Ипак, схватила си да ме се твој живот све мање тиче, па си, мудро, покушала да све то зачиниш хумором и врцавим досеткама, као да причаш о догодовштинама заједничке познанице, а не о својим. Тиме си хтела да ме на неко време купиш или бар успориш наше удаљавање.

Једва приметно смо једна од друге заћутале, јер је тако било лакше за обе, свака за себе верујући да је у праву и да је повређена и издата од оне друге. Хистерично сам се бранила и почела да сумњам у сваку твоју реч и добру намеру. Уосталом, и сама знаш да се никад не бисмо сложиле када бисмо се гледале у очи. Не, не бисмо заћутале да смо биле равнодушне. Ћутањем смо хтеле да једна другој нанесемо бол. Једна другу да казним одсуством и равнодушношћу.

Удаљила си се од мене, удаљила сам се од тебе, али ме је пекао простор које си заузимала, комадић свемира резервисан само за тебе. Горео је попут ове свеће, пржио и ослепљивао моје мракове, усисавао ми сву енергију.

Ни онда, као ни данас, нисам разумела силе које мушкараца и жену приморавају да живе у заједници. То не говорим начелно, већ увек мислим о конкретним људима. Пре свега, мислећи на вас двоје. Ту свакако разум није одлучивао. Јер да одлучује, бојим се да би мало парова претекло дан и ноћ заједништва. Рецимо, ти и

твој муж сте били и остали небо и земља. По свему различити и неспојиви; по темпераменту, интересовањима, осетљивости, па и по образовању, ако хоћеш.

О, не! Не сервирај ми ту мантру о „супротностима које се привлаче”. То је будалаштина у коју, у недостатку бољих оправдања, већина жена прихвата као непорециву истину. А она је спорна од почетка до краја. Пре ће бити да већу улогу имају обзири и навика. Ми се котрљамо по овом свету по инерцији, без изузетка.

Да ли је брак једини поуздан ланац којим се људи обуздавају, да ли се он претворио у букагије које добровољно стављамо на ноге, како бисмо лакше почели да кукамо над својом судбином? Чему и коме се ми то жртвујемо? Којем божанству? Које стварамо децу? Роду, презимену, нацији, држави...? А када деца оду својим путем, одмах почињемо нови круг самообмана, па сву пажњу и смисао нашег живљења усмеравамо на унуче, и тако редом. Не кажем да живот нема смисла, али тај смисао још нисам нашла. Или је највећа мудрост када се смисао и не тражи?

Увек се нађе нека од маски које стављамо на лица како би у очима других били нормални. Ја сам то одбила, али тад не знајући да је и одбијање још једна маска у низу. Јер људе нико не може да разувери да је и голо лице – маска.

Нисам, попут тебе, постала робинја породице, већ робинја сопствене задртости. Не знам којој је од нас две било теже! Подредила сам се сопственом послу као да од њега зависи судбина света. Однеговала сам зависност од своје такозване независности, и постала талац свог тела, његове недирнуте чистоте. А сад видим – оно је било празна љуштурса, као и све друго.

Далеко од тога да сам свесно одбила да служим таквом свету. До тога сам дошла онда када сам схватила да није довољна служба, него налог да се свакодневно дивим таквом свету. Није искључено да си и ти хтела моје дивљење. Тада се нешто побунило у мени. Сломило се нешто пода мном, попут леда.

Признајем, никад се нисам решила страха од других људи. Од мушкараца – поготово. Знам, знам, у праву си ако мислиш да је тај страх лицемеран. Наравно да јесте. Плашим се крда, али се башкарим у његовој топлини. Мрзим га, али не знам како бих без њега. Бежим од људи, али никад довољно далеко да коначно не останем сама.

Зато сам данас овде, на гробљу. Гробови ваљда зато и служе да се над њима каже оно што никад нисам успела ни имала снаге да изговорим. Чак ни теби, са којом сам делила све тајне. Можда би устројство овог света било праведније и хуманије када би се људи најпре срели на гробљима, па тек онда почињали да живе,

а не као нас две данас, да се налазимо на крају наших путева, кад је свака истина узалудна, а спознаја шапутање у ветар.

Нисам овде дошла да бих ликовала што сам те надживела. Дошла сам јер ми је жао и тебе и себе и сваког створа на овом свету. Дошла сам јер више не знам да ли више невоља потиче од изговорених речи или услед прећуткивања. Нисам дошла ни да бих ти завидела на смрти, иако си и њу пре мене кушала, као и толико тога у младости; од првог пољупца, месечног циклуса, пубертетског секса. Навикла сам да си увек ти предводник. Не знам који је то тренутак када сам посустала, када сам престала да те пратим. Толико сам почела да заостајем, да је претило да ме претрчиш за читав круг и појавиш ми се за леђима, као ова искривљена сенка, што израста из мојих стопала, а која ме прати читав живот.

Онда сам морала нечим да се браним. Ако већ нисам могла да око себе зидам тврђаву од пристајања на свет, уграђивала сам цигле отпора и игнорисања. Рекла сам свету – не, али никад нисам доспела до крајње негације, што је, знам, доказ мог лицемерства. Ето, видиш, и од таквог материјала могу да се дижу куле самољубља.

Кога представља ова воштаница? Мене или тебе? Или нашу заједничку истину, ако она још постоји? Чије су ово сузе које се котрљају низ њезин стуб, стврдњавајући се, а да и не доклизе до земље? Чије су ово сузе које се котрљају низ ово моје увоштено лице и испаре, а да се не докотрљају до браде? Чије су сузе ове капљице росе, нахватане по пластичним латицама вештачког цвећа понад твоје главе?

Неудата, везала сам се за свој посао као за сидро, све је постало део мене; сто, столица, радијатор, рачунар, прозор, лустер, саксија са цвећем. Све су ми одузели, али ово – нисам дала! Нисам хтела да поверујем како ће једном и то да ми одузму и пошаљу ме у пензију.

Широк је списак мојих страхова: бојим се земљотреса, грома, погребне поворке, лифта, аутомобила, свештеника, промаје, викенда, сексуалних алузија, латинице, голубова, мобилних телефона, гужве, редова пред шалтерима, болести, ножа, игле, напасника, пушења, алкохола, брака, инјекције... Постала сам колекционар страхова. Све што бих угледала и постала га свесна – плашило ме је.

Погађаш да су моја трајна мука били они којих је најмање било у мојој близини – мушкарци. Они су били једини кривци за све што ми се дешавало, а поготово за оно што је са њима изостало да се догоди. Они су ми уништили живот, јер међу њима нисам пронашла оног правог, по мом укусу и мери.

Верујем да би овај свет био бољи без мушкараца и њихове прекости и неосетљивости. Да њих нема, овај свет би био вечно

пролеће, расцветала башта, док би небо било премрежено дугиним бојама.

Кад би ми се случајно неко од њих приближио, ја бих се заруменела, ушепргљала и уозбиљила, тражећи оне речи које никад нисам успела да нађем, вадећи их као из најдубљег бунара. Једино ми је на памети био налог, ваљда наслеђен из најстаријих времена и преношен са једног на друго женско колено, да све учиним како се мушкима не бих учинила лаком рибом, како говоре данашњи млади. Тај терет сам све ове године носила и под њим ћу и умрети.

А мушкарци ко мушкарци, нестрпљиви ко лептири, једном надвире над чашке цвета, увере се да се из њега не ослобађа никакав мирис, па наставе даље, никад се не враћајући.

Преостало ми је да сажаљевам удате жене попут тебе, доживљавајући свако ваше јадање као сопствену победу, као накнадно давање за право. Своје уседлаштво ми онда није личило као властити избор, а не као стицај несрећних околности или не дај боже ствар мог карактера.

Нама доконима дато је на располагање време читавог света, а ми по правилу не знамо шта бисмо са њим. Вишак времена се неким чудом увек претвара у чекање и само још веће чудо може да га оконча. То је углавном – *чуго голаска*. Оно се указује као спасоносно, свеједно да ли је реч о доласку човека нашег живота или саме смрти. Иза сваког чекања следи још веће и дуже чекање. Оно последње.

Себичлук није било моје тренутно стање, већ начин живљења. Себе сам доживљавала као једино достојно друштво, а свој унутрашњи глас једино сам умела да чујем. Одбијала сам постојање света око себе. Признавала сам само овај свет у себи. А тај унутрашњи свет, то знаш по себи, оскудан је крајолик, пустолина без експесног пејзажа и подстицајне препреке.

Негација сам свега што ме окружује. Ту не може бити измирења ни затишја. Свако одобравање би могла постати смртна опасност. А недоживљавање моје појаве озбиљном постаје атак на пољуљано достојанство. О, како су тешки ланци оних који живе од тога да су увек у праву, попут мене!

Бирајући једно од прошлих времена да у њему живим, тако сам се на твоје опште згражавање и облачила. Све прошло ми је било боље и лепше. Радо се сећам давних дана у којима смо прижељкивале нека будућа, можда баш ова времена. Осврћемо се, све се надајући хоће ли нам се данашњи поглед срести са онима које смо упућивале у светлу будућност.

Док сам живела са родитељима, било је све лакше подносити. Живот се утапао у туђе, па сам га окривљавала за све своје бродо-

леме, а уколико га нисам кудила, њиме сам се правдала, глумећи брижну и пожртвовану кћерку.

Значи ли ово повијање пламена на свећи да ми не одобраваш? Ако! Нисам овде дошла да бисмо се усагласиле; ваљда смо довољно тога преживеле што нам је отклонило наду да се двоје људи на овом свету могу сложити око било чега.

Упорно сам настављала да у свакој прилици постављам наоко банална питања, да питам за оно што се подразумева, и да кад добијем одговор, њиме нисам била задовољна, јер нисам питала да ме подучи, већ да неко изговори моју мисао. Зато сам дошла данас до тебе, не тражећи да ме и са оног света осудиш, већ да пред тобом то учиним сама.

Са чим све нисам покушала да затрпам празнину свог живота. Аеробик и јога, планинарење и летовање, брање чајеве по планини и здраво се хранећи. Али, где год сам дошла, затицала сам себе, неки минут пристиглу пре мог тела, којем је све то већ постајало заморно.

Знаш да сам одувек била штребер. Вредним бубањем и упорношћу сам надокнађивала одсуство сваког дара. Провела сам младост напамет, без разумевања. Истина је да о свему имам миљење, осим о себи, поготово о свом телу и менама које видим на њему. Стабилно сам емотивно нестабилна. Претворила сам се у спечену бабетину, мрску себи и другима.

Изгарала сам у педантерији, чистоћи, прикупљајући своје успомене попут страсног филателисте. И што их је било мање, то су ми биле драгоцене и подложније за распевавање. Јест да ништа нисам имала, али то ништа нисам дала никоме да дирне. Нисам имала јасно мишљење о већини појава око нас, али сам зато туђе унапред осуђивала.

Код мене је потреба за независношћу резултирала независношћу од саме себе, од глади за животом, глади која се преобразила у ситост.

Нисмо живеле у истом времену. Отуда нисам, како си ми знала набити на нос, живела у прошлом, за разлику од тебе, која си, тобоже, живела у садашњем. Свака је живела у свом и није било начина да се додирну, преклопе и изједначе. Пре ће бити да сам била у роду са Сизифом, па сам свој терет гурала испред себе, у будућност, док си ти за собом вукла све оно што је било. Не зна се чији је терет био тежи, ни чија је мука већа.

Као да сам живела теби у инат. Облачила се да бих те скандализовала, слушала музику коју ти презиреш, гласала за оне које си називала националним штеточинама, китила се бижутеријом, дружила се са онима којих си се ти гадила.

Поверовала сам у своју бесмртност, јер смо ми, уседелице, ваљда Богу најмилије, овако неснађене и несрећне, па он, очигледно, има неке планове са нама. Зато избегавам руковања или не дај боже љубљења, настојим да се не мимоилазим са било ким у ходницима, често се осврћем за собом, проверавајући да ли ме неко прати. Кад се шалим, чиним то не да бих забавила друге, већ да насмејем себе, разгалим се и ободрим до новог клонућа.

Једног ће дана у овдашњим новинама осванути вест да је у вишеспратници у центру града пронађен леш жене, „без трагова насиља“, умрле ко зна пре колико недеља или месеци. Али, срећом, ти нећеш моћи да прочиташ ту вест, да ми се последњи пут наругаш својим јетким коментарима.

Није ли ово пуцкетање свеће која догорева твој покушај да ми нешто оспориш или повериш? Или је и овај пут опет реч о загробној надмености којом си ме читавог живота третирала као да сам сумасишавша.